

ELS CENTRES ASSISTENCIALS I SANITARIS DE L'ANTIC TERME DE LES CORTS

Julia FARRE i SOSTRES

El coneixement d'un barri com el de Les Corts, que a mitjan segle passat era un municipi independent del de Barcelona, cobreix una faceta que almenys en l'aspecte assistencial i sanitari és ben poc conegut.

Precisament ara fa quasi cent anys de l'annexió a la ciutat dels municipis de l'entorn, que s'esdevenia centre important i més en plena eufòria de la industrialització. Es aquest motiu el que va desvetllar l'interès per fer més salutífers i descentralitzats alguns dels espais que existien entorn de l'Hospital de la Santa Creu. Per altra banda les necessitats de centres d'acollida va fer possible, amb esforç meritori i caritatiu d'instruccions que en part eren ordres religioses, de l'adveniment d'una assistència social fins ara inexistent, de les que volem exposar les principals característiques i el seu origen.

Pel que respecta a Les Corts, s'inicia aquest procés des del desenvolupament de Les Corts Noves cap al 1854 fins poc abans de l'obertura de la Diagonal. Entre altres raons va ésser possible per les comunicacions que aviat van ser establertes amb el centre, per les condicions immillorables del bon clima i en bona part per la seva estructura d'hàbitat dispers, que també el feien favorable per les condicions econòmiques de la seva adquisició.

Ja veurem que per una banda una de les institucions va ésser un model d'arquitectura modernista, però en tots els casos les institucions podien gaudir d'amplis espais lliures i en part ajardinats.

No és la nostra intenció historiar els fets institucionals ni les característiques dels centres, sinó més aviat inscriure'ls en les circumstàncies del seu temps i del seu propi barri.

El fet més important potser és que a partir d'una millor comprensió i coneixement de les diferents etapes de les institucions del nostre passat, puguem projectar millor les preocupacions del nostre present, i més amb els canvis de l'assistència sanitària en l'última dècada del segle, que ja s'havia iniciat en la segona meitat del segle anterior amb l'acció caritativa, en la majoria dels casos

de l'assistència per part d'institucions religioses. Per part de les administracions públiques ja esmentarem l'obra significativa de la Maternitat, que no va aconseguir traslladar totes les dependències assistencials fins molt més tard.

1. Formació del terme de Les Corts. Canvis històrics. Característiques

El Pla de Barcelona -pla d'uns dotze quilòmetres solcat per turons al nord i per rieres avui seques- comprenia diverses parròquies; les del sud eren les de Sarrià i Sants, circumstància que dibuixava el que seria l'actual Barcelona, amb la relació del nucli central amb les parròquies i els posteriors municipis independents. Durant l'edat mitjana s'aniran perfilant als seus voltants i de les sagres, diferents nuclis agrícoles i entre altres el de Sant Vicent de Sarrià, formant la situada a extramurs de la ciutat.

Les Corts, municipi independent sols des de 1836, pertanyia a la Parròquia de Sarrià, però a efectes civils tenia terme propi. Situat a l'extrem de ponent del Pla, fou des dels orígens centre agrícola de població dispersa, però conservant unes característiques que expliquen en part que fos el lloc on s'edificuessin en gran part, centres benèfics i assistencials.

El fet que el veïnat de Les Corts fos depenent de la Parròquia de Sarrià, se suposa per alguns, com Moran (1) per un possible rebuig dels homes de les franqueses que preferissin no tenir parròquia pròpia a fi d'evitar ingerències i la lleuda de Mediona que intentava aconseguir la jurisdicció dels llocs francs. En efecte, des de 1219, figura Les Corts, entre les franqueses del Llobregat, un privilegi d'impost (2) que mantingué prop de cinc-cents anys, i el perdé amb el decret de Nova Planta, i la població fou agregada al municipi de Sarrià. Només tingué un període d'autonomia de tretze anys.

Quan al 1867 en la incipient industrialització, s'escapà de l'annexió a Barcelona.

Tenia Les Corts com a eix principal la Travessera i el camí ral que sortia de Barcelona pel portal de Tallers i que conflua amb aquesta via a l'alçada del carrer Can Bruixa (encara avui existeix el passatge junt al carrer de Sentmenat). Aquests camins són molt antics i es citen en documents medievals.

El seu territori allargat era travessat per les rieres de Magòria i riera Blanca, entre els que hi havia el nucli central de Les Corts. Cap a ponent, on hi havia la torre Melina, s'anomenava partida de Baderrida (3), que correspon a l'actual Zona Universitària i el que en diem Pedralbes (en realitat és el nucli que corresponia al Monestir de les Clarises i les cases de les rodalies). Actualment tot Pedralbes correspon a Les Corts.

Les primeres cites medievals fan referència a la Partida de Baderrida, però el que van ser Les Corts Velles o nucli de Les Corts, se situen a la Partida dels Arenys.

Tots els llocs són nomenats a partir del segle XI i apareixen integrats en el terme de Les Corts, que curiosament arribaven fins a Sant Pere Màrtir. Situada a l'Est, s'hi troba la Torre de Santa Caterina, que avui és la Font del Lleó.

En la primitiva administració de la Parròquia de Sarrià, els habitants de Les Corts, tenien jurats propis (nomenats obrers o prohoms) que actuaven conjuntament amb altres dos, triats per Sarrià, mentre que el tresorer ho era alternativament per Les Corts i Sarrià. Administració que perdura fins al segle XIX, demostrant una característica pròpia d'independència. Cal recordar que Les Corts va conservar sempre les franqueses antigues del territori de Barcelona, reconegudes ja a l'any 1274 per sentència de Jaume I, i confirmada més tard l'exempció del pagament de la lleuda i del dret de cops sobre el blat que entrava a Barcelona. Eren considerats ciutadans de Barcelona i exempts de qualsevol impost. Demuestra la forta cohesió social el fet de mantenir un estatut jurídic de les franqueses, i l'estructura social estava formada bàsicament per pagesos, adroguers, sense que es deixessin enfeudar, ni absorbir. I explica que es mantingués fins al segle passat l'estructura tradicional del poblament a base de masos escampats amb algunes cases agrupades en el nucli del carrer de Les Corts, Travessera i camí de Barcelona. Per la seva situació Les Corts varen viure sempre les situacions històriques de tot el Pla de Barcelona, com el pas de les tropes que l'assetjaren en diverses ocasions.

Però si bé el nucli primitiu o Corts Velles, mantingué el seu caràcter rural i menestral, els masos escampats pel terme, com Can Feliu, Can Barcardí, Can Balasc, Can Vinyals, Can Granota, Can Feu i Can Cavaller; com els més acostats al nucli, com Can Coix, Can Galopa, Can Ramon de l'Ull i Can Bauma (que avui forma part agregada a Can Cavaller és a dir la Maternitat junt a la Travessera). Totes elles es mantingueren dempeus i fins i tot per canvis algunes foren torres importants.

Etimologia sobre el topònim de Les Corts

Una referència al lloc el trobem en un document (4) de l'any 1006. L'etimologia que sostenia Carreras Candi, que suposava corral o camí, ha estat aclarida per J. Moran (5), que segons afirmacions de lingüistes, la paraula llatina cohors-cohortis, romànic "cort" (6), significa espai tancat d'una masia o una casa. La trobem designant a diferents llocs a França i Catalunya i ha de ser traduïda com domini rural o casa de camp, és a dir "masia", fet que confirma la realitat

agrícola de Les Corts, des dels primers temps documentats com un hàbitat rural dispers. El nucli de població amb cases i carrers és característic de pobles nascuts al voltant d'una església i és de formació molt posterior.

En quant als plànols, no ens donen una constància del terme. Al segle XVII va créixer considerablement, de manera que els fogatges de la parròquia de Sant Vicenç de Sarrià d'aquell segle, que tant els habitats del Monestir de Pedralbes com fins la Torre de Santa Caterina, s'inscriuen dins del tall de Les Corts. Es pot considerar que els límits topogràfics s'estenien des de la Creu de Sarrià fins al camí reial que seguia pel portal de Tallers fins a Esplugues, incloent totes les terres per sobre de l'actual carrer de Manuel Girona, però se n'exclouen les de sota la Travessera segons Madoz (7).

El plànol topogràfic del poble de Les Corts se suposa correspon als anys 1870 o 1880. La jurisdicció és similar a l'eclesiàstica però s'hi observen alguns canvis. Tanmateix la descripció que ens dona Bassegoda (8), assenjala com a frontera sud la Travessera "desde el encuentro con la Avenida de Roma, retrocede el límite hacia el oeste formando una cuña y cruzando algunas calles, y manzanas entra en la calle Marqués de Sentmenat, por la que sigue hasta la Travessera de Les Corts ..." Tal delimitació sembla coincidir amb la del "Plano General de Barcelona, su ensanche y pueblos contiguos. 1880". Es pot observar com també queda disminuït pel nord, respecte al plànol anteriorment comentat, el qual alguns inclouen al torre Carrers i la Torre Güell.

Divisió del terme

El terme de Les Corts comprenia Les Corts Noves, el Camp de la Creu i Can Batlló. Les primeres mantingueren el típic caràcter rural, que expliquen l'escassa industrialització i el fet de poder adquirir finques per edificar-hi establiments benèfics. A més el terreny bàsicament pla i en part inclinat, dificultava el regatge intensiu, malgrat que durant segles i fins al XIX van obrir-se nombroses mines d'aigua. Les Corts Noves, en canvi, que tenien com a eix el nou camí de Barcelona, el seu centre estava format per cases entorn del'actual plaça de la Concòrdia.

Com es pot comprendre, al segle XIX és quan Les Corts canvià la seva fisonomia tradicional com a conseqüència del fenomen general de la Revolució Industrial de la Catalunya de l'època i un dels aspectes claus va ésser la gran expansió viscuda per la ciutat de Barcelona, la qual va jugar un paper decisiu en el desenvolupament dels pobles del Pla, que ja es trobaven en procés de creixement intern.

La població creix progressivament degut als canvis, sobretot cap a l'any 1866 en que s'inicià un altre pol de creixement. Quan l'any anterior s'obre la carretera de

Les Corts a la de Sants, milloren les comunicacions. Uns anys més tard, el 1877, el tramvia arriba al carrer Anglesola (avui avinguda de Sarrià). Des de l'any 1846 en que els habitants es conten en nombre de 360, es passa al cap d'uns catorze anys més, a 820 habitants. Després dels canvis de l'època (a Les Corts sols s'hi establiren els teixits d'indianes, vidre i can Deu, vinícola), es passa al 1877 a 2.250 habitants. Quan es va construir la Maternitat entre 1883 i 1890 se n'hi conten 4.811. Amb tot el creixement era molt més important als eixamples, ja que el Pla Cerdà no arribava a Les Corts.

Les coses canvien quan l'any 1897, per la reial ordre i contra la voluntat dels veïns, el Municipi de Les Corts fou annexat al de Barcelona. Una de les conseqüències va ser la desaparició de la vella tradició participativa dels ciutadans en la vida política municipal. Característica ben diferencial fins al decret de Nova Planta, del de Sarrià, el qual va créixer sota el domini de la burgesia i en canvi Les Corts es mantenia en el seu esperit autòcton i es decantava per un tarannà liberal. A diferència d'altres municipis com el veí poble de Sants, Les Corts no va ser mai lloc d'extensió massiva de la indústria. També compta el fet de que Les Corts quedà exclòs del projecte d'altres que el 1860 elabora Cerdà per a la ciutat de Barcelona, que només arribà a l'extrem més oriental del terme de Les Corts, a la barriada de Ban Batalló. Per tant, quan s'efectua l'annexió que hem esmentat l'any 1897, a més de perdre domini administratiu, va ser necessari plantejar el sistema de comunicacions entre els pobles i la metròpoli. Després d'altres intents de solució del Pla, com altres del 1905, no va ser fins el 1913, el canvi de Les Corts i per necessitat dels centres assistencials com la Maternitat, la Comissió i d'altres (9) encarregà a l'arquitecte Ubald Iranzo un pla d'urbanització del barri que no es portà a terme i un any després s'obriren noves vies sense cap tipus de pla coherent darrera.

Va ser cap als anys vint del nostre segle, quan canvià decisivament l'aspecte de Les Corts, tot perdent el seu caràcter de municipi independent i entrant en un procés d'integració com a barri de Barcelona. En definitiva es pot ben dir que entre 1845 i 1924 part de l'aspecte urbanístic del districte, tal com el coneixen ara, quedà ja ben definit.

2. Les institucions sanitàries i assistencials

Cap a finals del segle XIX Les Corts canvien la seva fisonomia tradicional com a conseqüència del fenomen general de la revolució industrial que afectà a la Catalunya de l'època. Un dels aspectes claus del fet va ser la gran expansió viscuda per la ciutat, la qual fa jugar un paper decisiu en el desenvolupament dels pobles del Pla que ja es trobaven en procés de creixement. A més, el fort creixement demogràfic de Les Corts: és significativa la xifra de 820 (10) habitants a l'any 1860, als prop de quatre mil al cap de trenta anys, tot i recordant el seu caràcter rural i disseminat. No comparable amb el creixement

de Barcelona que genera certs tipus de serveis que per les seves dimensions i per motius de salubritat havien de desplaçar-se del nucli de la ciutat. Els centres assistencials preferien entre altres motius, el bon clima i la situació dels terrenys fora del nucli on estava situat el centre hospitalari de la Santa Creu. Amb tot, la corba de creixement per exemple de Sants és molt més elevada i en quan a Sarrià es manté en no veure's afectada pels canvis industrials, i que més tard fou en part reducte de la burgesia on s'hi instal·laren les residències d'estiu.

A Les Corts l'aspecte dispers i les finques i cultius, que sovint canvien de propietari per la poca renda, manté grans extensions de terreny i els masos escampats. Més endavant millora la comunicació quan el tramvia passa pel que és ara la carretera de Sarrià.

Després de la crisi econòmica que arriba fins a primers del segle XIX, cap al 1868, amb la recuperació econòmica catalana i també és palesa la necessitat d'una assistència que vagi més enllà de la Beneficència que més que oficial té un caire caritatiu. Es el moment en que algunes organitzacions religioses amplien unes instal·lacions reduïdes i amb escassos mitjans, a part de l'aspecte de la beneficència a càrrec de la Diputació.

Hospital Sant Joan de Déu

A Les Corts una de les primeres institucions que s'hi instal·laren fou l'Hospital de Sant Joan de Déu que data de l'any 1867. En voler ampliar-lo, calgué instituir una raó social per la prohibició de compra per part dels establiments benèfics per adquirir qualsevol tipus de béns. Es va adquirir formant part de la finca del Prat del Rull i de Can Barceló, que eren segregacions d'una gran finca, anomenada des de molt antic Mas Vinyals. Després de pertànyer més de cinc-cents anys als mateixos propietaris, de les successives divisions van formar-se els masos més importants de Les Corts, puix els seus camps i vinyes comprenien bona part de l'actual terme de Les Corts, des de la riera de Matacans fins a la de Magòria. La masia de Can Barceló reconstruïda durant el segle XVIII era un petit edifici de baixos i primer pis. Fou cap a l'any 1879 que els germans Jordà van vendre la propietat juntament amb altres, al reverend Angel H. Menni, prevere italià, més conegut per Fra Benito, resident a Gràcia i superior a Espanya de l'orde de Sant Joan de Déu. El preu va ésser de nou mil cinc-centes pessetes, però entre les altres finques el valor va pujar a noranta cint mil pessetes, quedant en part agrupades els terres disgregades del Mas Vinyals.

L'any 1895 es va construir una raó social (11), anomenada Societat Mercantil Anònima L'Iris, que tenia com a finalitat l'explotació agrícola i la instal·lació de cases de salut. La societat estava formada pel Pare Benito, Lluís Bahia, propietari i advocat, Joan Piera i Estadella, Valentí de Sansegundo, els dos infermers.

El P. Menni aportà a la societat propietats per valor de 54.000 pessetes, entre les que figurava la casa de Les Corts, amb un valor de vint i vuit mil pessetes, i Joan Piera, emparentat amb els Piera de Les Corts, mobles, mobiliari i eines, i propietats dels altres membres, fins arribar a un capital de dues-cents mil pessetes, dividida en dues-cents accions. Entre les clàusules de constitució destacava la de termini que es feia per 50 anys. Aconseguits els préstecs, començaren les obres i un cop finalitzades, perquè els germans de l'orde poguessin atendre l'orde, sense aixecar sospites, llogaren els serveis a la societat anònima L'Iris.

Com s'ha dit l'Hospital de Sant Joan de Déu es transformà en Asil per a nens raquítics, escrofulosos, cecs i esguerrats pobres, que comportés més endavant la construcció de nous edificis i millora dels antics. Estava dotat de dues mines d'aigua amb un cabal de 144.000 litres al dia, unes 72 plomes. Constava de tres plantes, la primera destinada a rebedor i teatre, la segona a dormitori de nens malalts i la tercera a dormitori d'infecciosos. Una altra de quatre plantes per garatge, safareig i estenedors. A més d'un edifici destinat a dipòsit de cadàvers, transformadors elèctrics i dipòsits d'aigua, una Església o capella de l'orde.

En canvi les obres en les instal·lacions va fer possible un més gran contingent d'admissions, en gran majoria de classe molt humil. Poc a poc es passa de les cures d'helioteràpia, a la cirurgia. Quan la direcció de l'orde va recaure en Joaquim Riba, aquest va lluitar per introduir les noves tècniques ortopèdiques, a partir de 1934. S'introdueix la recuperació funcional i capgira els antics mètodes de tractament.

Es a partir de l'any 1956, coincidint amb una època d'esplendor de la pediatria a Barcelona, que s'organitza la patologia infantil i es creen serveis de diverses especialitats, com cardiologia, cirurgia infantil, psiquiatria, oftalmologia, otorinolaringologia, radiologia i neurologia, essent nomenat l'any 1866, director el Dr. Plaza Montero, cap del servei de pediatria.

L'orde de convertir un hospital preferentment pels problemes ortopèdics, en un Hospital pediàtric general, ja era una realitat, però per pròpia decisió de l'orde i per una millora de les instal·lacions, que continuaven essent deficitàries en la moderna medicina, van decidir l'orde adquirir uns terrenys a Finestrelles on es traslladà l'Hospital el 3 de febrer de 1973.

Més endavant l'ordenació de la Diagonal, comportà per part de l'orde de vendre els terrenys de Sant Joan de Déu i d'alguns edificis, quedant reduïda la superfície a 24.000 m². La nova àrea limitava amb les propietats dels hereus de Joaquim Gelabert, al sud amb el carrer Gelabert, on s'obrien dues portes. Al nord limitava amb el convent de religioses Carmelites de Sant Josep, i amb la nova avinguda del Catorze d'Abril, on hi havia la porta principal o façana i que corresponia al número 635.

Cal recordar que l'orde dels germans de Sant Joan de Déu va ser fundada per Joan Cidade Duarte, de Granada l'any 1539. Barcelona començà la seva activitat el 1867 amb l'orde de Sant Joan de Déu a Gràcia. Al 1908 passa a Les Corts de Sarrià i es dedica a nens amb tuberculosi articular i òssia, escrufulosos, raquítics i cecs.

L'Hospital de Sant Jona de Déu tenia la façana principal a la Diagonal.

Quan la República, es va témer que l'ordre d'inscripció de les obres noves, pogués comportar problemes a l'orde i es va recórrer a certs subterfugis. L'any 1941 un cop acabada la guerra civil, el superior de l'orde hospitalària de Sant Joan de Deu, Para Bonifaci Murillo i Fulgencio Arrastia en nom de la Societat El Iris, confessaren la situació i inscrigueren la propietat de l'Asil de Les Corts a nom dels Germans de Sant Joan de Deu.

Després del trasllat de l'Hospital a Finestrelles el 1973 els solars, cobejats durant anys per totes les constructores, varen ser segregats i novament agrupats, fins que finalment els edificis foren enderrocats ja que es trobaven al centre de l'anomenada la Illa d'Or de la Diagonal.

Institut Frenopàtic

Situat al bell mig de Les Corts Velles. Terrenys dels hereus de Can Grau, els Piera. Les coses van canviar amb la mort de Gerau Piera a l'any 1859. Sabem que a part que la casa que estava bastant abandonada, ocupava un terreny d'una hectàrea i mitja, perquè li havien segregat sis mujades i mitja que Piera lliurà als metges Tomàs Dolsa i Pau Llorech, per fundar-hi una institució nosocomial, i perquè s'obri el carrer de l'Institut Frenopàtic, nom que van posar al centre, aleshores era més conegut pel "Manicomi".

Els dos metges després d'un viatge a Alemanya i Anglaterra, visitant diferents clíniques mentals, començaren la seva tasca hospitalària a la Vila de Gràcia, però cinc anys més tard ja es van instal·lar a Les Corts. En aquella època trobaren dificultats per endegar el programa assistencial, entre altres motius per que incloïen unes classes de "Psicología y lógica y moral social" dins el programa, d'estimulació, i encara que s'aprovà la resta, aquest punt restà oblidat, esperant millors temps. Tomàs Dolsa va morir a l'any 1909 i va ser substituït en la direcció per Pau Llorach a l'any 1863. A continuació va ser-ne director Lluís Dolsa i el seu germà Ramon a partir de 1909.

El successor el Dr. Lluís Dolsa va dedicar tota la seva vida a l'Institut, i es va establir amb tota la seva família en el mateix hospital. Quant va morir als 56 anys, el succeí el Dr. Domènec Martí, que també treballava a l'Institut, i que la

gent anomenava "el metge dels pobres". En morir se li dedicà per subscripció popular un monument a la Diagonal.

Com ja hem dit l'edifici era conegut pel Manicomi i tenia al principi una gran extensió de terrenys amb jardins. Era un nosocomi privat, per tant no era de Beneficència, i s'estructurava en diverses categories en funció de les quotes de pagament. Des d'un principi gaudí d'un edifici principal de cent vint metres de llargària i altres dependències. Actualment s'hi accedeix per un carreró que porta el nom de la Institució. Posteriorment han modificat els edificis modernitzant i variant les idees de la institució.

Asil i Col·legi del Bon Consell

L'origen se situa en les terres de Can Feó o també de Can Duran, situada a Les Corts Velles a la dreta del camí de Les Corts i Sarrià. N'eren propietaris els Martí fet que es documenta el 1303 i la mantingueren fins al segle XVII, passant després per matrimoni a dir-se Can Duran, important família d'adroguers, que van construir una gran casa senyorial, quadrada de dos plantes i capella amb ciutats jardins. Fou venuda l'any 1870 al Pare Julià Maresma, passant a altres dos preveres i al 1886 vengueren tota l'heretat a les Religioses Dominiques, franceses de l'orde de la Presentació, dedicades a l'ensenyament. El preu simbòlic fou de trenta mil pessetes amb la condició de dedicar l'Asil per mantenir gratuïtament, instruir i moralitzar "joves esgarriades" i la resta a instrucció de nenes orfes o desemparades i de senyoretetes pensionistes. A la compra ja estava funcionant com asil on resideixen 34 joves, els "Obradors de Sant Josep". Era conegut com Asil del Bon Consell. Més endavant fou incautat al més d'Octubre de 1936 per la FAI i va ésser del comitè de presons de la Generalitat, que el destinà a la presó de dones que perdurà fins el 1955. Quan fou retornat a les monges l'any 1963, aquestes el van inscriure al registre com propietat de les Germanes de la Caritat de la Presentació. Enderrocaren l'edifici per una nova escola, i més tard el solar passà a una immobiliària que va incomplir els pactes de la compra-venda. Després va passar a una companyia comercial per instal·lar-hi uns coneguts magatzems.

Asil de Sant Rafael

Va ser fundat l'any 1888 i estava situat al carrer de Sant Benet, avui de Cabestany, o sigui al nucli de Les Corts Noves. Tenia una gran extensió de terrenys que dedicava a horta i jardins i l'asil estava dedicat a nenes escrofuloses. Quan l'any 1848 es projectà el primer eixample urbà nomenat Les Corts Noves, molts terrenys sobre tot els de Mas Vinyals, es convertiren de vinyes en solars, alguns entorn de la plaça de la Concòrdia, entre els no edificats es situa el del Sant Rafael, avui desaparegut.

L'Asil va ser inaugurat el 31 de març de 1889, amb l'autorització del Bisbe de Barcelona, Jaume Català (12). Pertanyia a la Congregació de Germanes Hospitalàries, fundada per Benito Menni. En principi era per nenes, entre quatre i deu anys, però la idea era acollir a nens raquítics, escrofulosos i esguerrats pobres. La compra de l'immoble que havia estat propietat de les Mares Carmelites, va ser possible gràcies a la Senyora Dolors Chopitea, vídua de Serra una gran benefactora d'obres caritatives en aquella època. Com l'Asil va tenir una gran acceptació i les nombroses sol·licituds no donaven l'abast, va ser necessària la seva ampliació. I es va realitzar mitjançant la compra de propietats veïnals. L'any 1902 va ser adquirida una casa amb hort al carrer del Remei número 6. L'any 1922 una altra propietat situada al número 1 del mateix carrer, i posteriorment les finques del carrer Remei número 4 i del Dr. Ibañez núm. 1. Amb aquestes ampliacions l'Asil tenia una cabuda per 120 nens.

L'any 1935 la Generalitat en la nova classificació hospitalària el va considerar de Beneficència popular, ordre ratificada més endavant pel Govern Civil. Durant la Guerra Civil, va ésser ocupat per les forces republicanes i varen ser ingressats malalts procedents d'altres hospitals.

Pel fet de desaparèixer els llibres des de la fundació fins al 1939 tenim poques dades sobre la primera època. Però des de 1939 torna a ser dirigit per les Germanes Hospitalàries del Sagrat Cor. L'any 1944 s'obre un nou dispensari de consultes externes, gratuït per les famílies necessitades. I és el Dr. Josep O. Prats qui va realitzar les primeres intervencions de cirurgia ortopèdiques a les nenes ingressades.

Finalment ja a partir del 1953 es copsa la necessitat d'ampliar i millorar l'Asil i l'any 1957 amb la compra d'uns terrenys a la Vall d'Hebron, es trasllada definitivament el vell Asil.

3. Can Cavaller. La Casa de Maternitat i Expòsits de la Diputació de Barcelona

La Diputació de Barcelona en sessió de 27 de desembre de 1877 acordà adquirir la finca de Mas Cavaller (13). En principi aquest mas de Les Corts pertanyia al Monestir de Valldonzella i fou conegut després pels successius propietaris per mas de Pare Ferrer, Dossa, Ginebreda, Cavaller i Ribas. Les úniques dades que ens són conegudes el situen al segle XIV. Els Ginebreda posseïen unes peces de terra de límits molt diversos, passen als Soler al 1641. Vint anys després una pubilla abans de morir convingué en establir una donació o emfiteusi a favor de Rafael Cavaller, pagès de Sant Vicenç de Sarrià (14). Els marmessors confirmaren aquesta voluntat i el Cavaller a més de millorar les terres es comprometé a restaurar el mas en el termini de cinc anys sota pena d'haver d'abandonar la finca. Catorze anys després signa el testament al seu fill Josep

Cavaller, però en morir aquest intestat, es nomena hereus als seus sis fills a parts iguals, però el primogènit fa valer els seus drets per raó de capítols matrimonials pel que nomenava hereu al fill Joan, el qual recupera les parts dels seus germans establint un acord monetari. Però com que els Cavaller tenien censos impagats amb el Convent del Bon Succés, que no eren els únics deutes, el fill es troba un patrimoni tan gravat que es veu obligat a vendre'l a nom de Fèlix Capllonch, notari de Barcelona. Al Mas Cavaller amb la casa en part enderrocada, va establir-se que el venedor hi restaria com a masover, deixant una mitja "mujada" en la qual no es podria construir. Fou doncs arrendada a Cavaller per tres anys. Amb tot l'hereva per redimir el cens, el va vendre al Francesc Ribas, fabricant d'Indianes i ciutadà de Barcelona. Tot el mas i les terres de l'heretat, menys la mitja mujada de Cavaller. Deixant de banda els litigis d'aquesta família, finalment fou venuda a Josepa Calonge el 1841, reservant-se el venedor durant la seva vida l'ús i habitació per la seva família pel preu de 15 mil lliures catalanes confessant rebuda amb bona moneda corrent. Na Calonge en morir nomena tres hereus universals, els quals després de la seva mort procediren a la venda en pública subhasta el 3 i 6 d'octubre de 1846, adjudicant-se a Francesc Llenas i Duran (15), tintorer i veí de Barcelona per la quantitat de 17 mil lliures catalanes. S'havia de fer càrrec dels censos i demés obligacions del mas, que els havia redimit deu anys més tard i havia augmentat l'extensió de l'heretat, comprant set mujades en una part de la qual s'havien construït petites cases com la del Raval de Can Bauma, junt a l'actual Travessera.

A la còpia de l'escriptura d'adquisició de la finca (16) hi consta:

"Primero Toda aquella pieza de tierra de cabida o extension trece mojudas, once mundinas, equivalentes a seis hectàreas, setente àreas, once centiàreas o sean sesenta y siete mil once metros cuadrados, sita en el término de las Corts de Sarrià ... con todas sus entradas y salidas, derechos y servidumbres, edificios contruidos en la misma, capilla, sacristía, algibes, noria y construcciones existentes ... y el caudal de agua consistente en seis plumas...

y linda dicha finca por Oriente con el camino de las Corts de Sarrià; por Mediodia con las casas de los hermanos José y Pablo Puiggrós y con el camino llamada la "Travessera", por Poniente con el camino que de Sans dirige a Pedralbes y por Norte con los herederos de Molins y otros ..."

"La Masia" com era coneguda, era un casal rectangular de tres cossos, que últimament fou rehabilitat. Era una obra de mamposteria coberta amb teula àrab, amb unes golfes que s'obrien fora per una galeria de cinc petits arcs. La façana amb una porta dovellada, sobre la qual hi havia un balcó i a cada banda dos finestres rectangulars, enreixades. Constava a més d'una capella, una era, un forn i una horta.

NOTES

- 1- J. Moran. Les franqueses de Les Corts. Actes del II congrés d'història del Pla de Barcelona. Ajuntament v. 1. 1989.
- 2- G.M. Brocà. Historia del derecho catalán. 1918 (rd. facs, Barcelona 1985).
- 3- A.D.D.C. Casasús, J.M. Les Corts, un poble perdut, un barri introbable. Edicions 62, 1976. Barcelona.
- 4- A.C.A. Moncada. Cartulari de Sant Cugat. Doc. núm. 645.
- 5- J. Moran. Origen del topònim Les Corts. A.M. Dte. Les Corts 1897.
- 6- Pierre Bonnassie. Catalunya mil anys enrera. Barcelona Ed. 62, 1979, v. 1, pàg. 211.
- 7- Madoz: Diccionario Geográfico-estadístico-histórico de España. 1846-1850.
- 8- Basegoda Musté P.J. Huerto y viñedo de Barcelona: contribución al estudio de la historia del urbanismo de la Ciudad Condal. Barcelona E.S.A. 1971.
- 9- AHC. Modernisme i noucentisme a Les Corts. Centre civic de Les Corts. 1988. pàg. 10.
- 10- AMC. Iglésies, J. Estadístiques de població de Catalunya. Barcelona. Fundació Vives Casajuana, 1974.
- 11- Reial patrimoni. Núm. 7, llibre núm. 23, finca 609.
- 12- Ahorcara Hospital de S. Rafael. I Centenario 1888-1988. Massons S.A. Barcelona 1989, pàg. 12.
- 13- A.H.D.P.B. Llig. J. 3038
- 14- A.H.P.B. Josep Boleda. Tertius liber venditiones.
- 15- A.H.P.B. Not. J.M. Planas. Manual de 1848.
- 16- A.D.B. Llig. 3711 foli 10, llibre 22, Corts, Finca nº 545. Inscrip 1º.